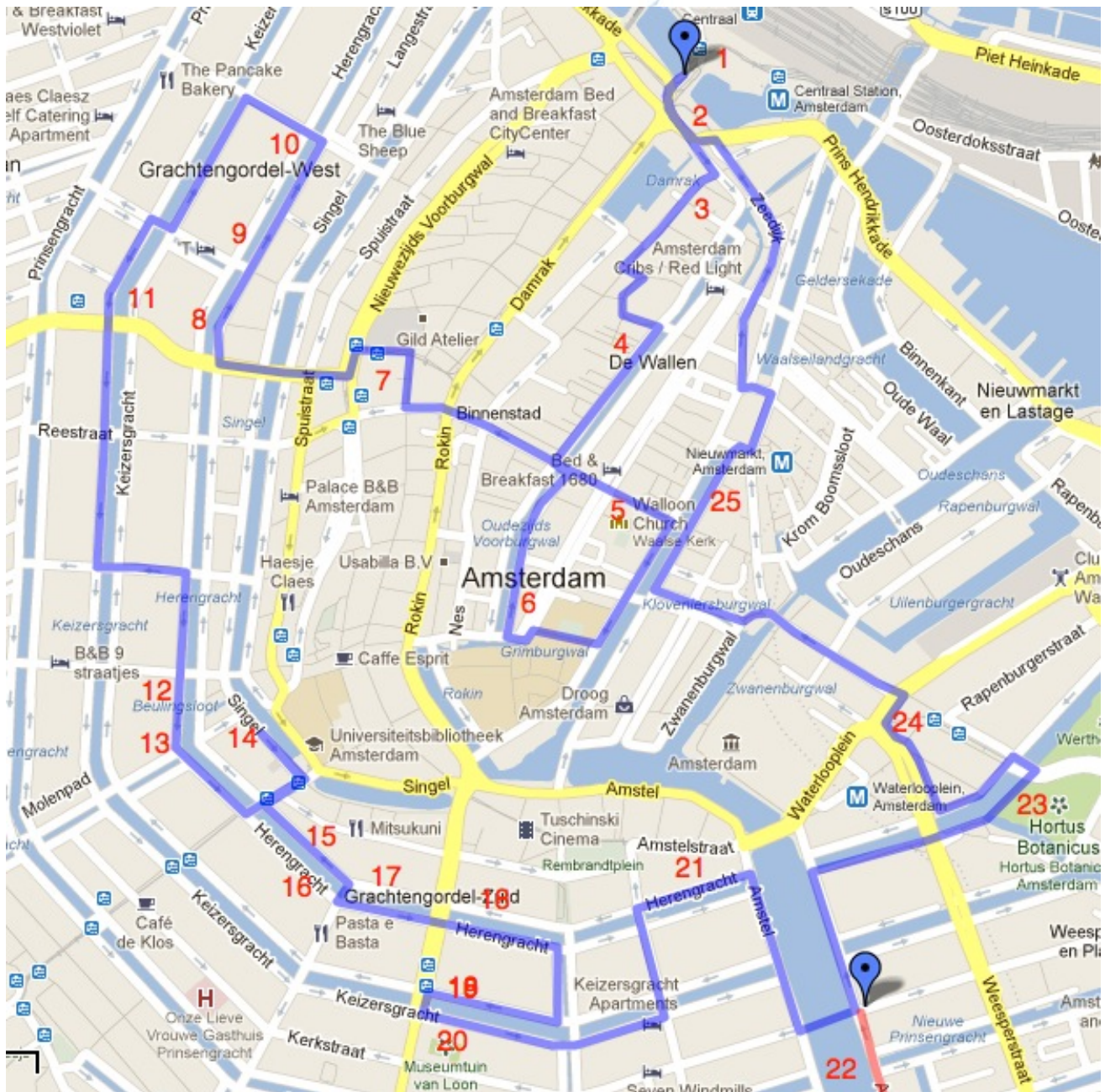

Gouden Bochten route Amsterdam 10 km

Start: Centraal Station

In deze Gouden Bochten route maakt u als het ware een reis door de tijd. De tijd waarin het middeleeuwse stadje Amsterdam uitgroeide tot het economische en financiële centrum van Europa. De tocht begint bij de haven, de basis van de toenemende rijkdom en voert via het middeleeuwse centrum naar de grachtengordel, hét icoon van de Gouden Eeuw.

Voor de aanleg van de grachtengordel -precies 400 jaar geleden- was het platteland rondom de stad onmisbaar. Dit leverde niet alleen de bouwmaterialen (zand, bakstenen, dakpannen) en vers voedsel maar bood ook goede investeringsmogelijkheden als boerderijen en droogmakerijen. Daarbij was het platteland de ideale omgeving voor een buitenplaats, het statussymbool bij uitstek voor de rijke kooplieden en regenten. De weilanden langs de Amstel, Vecht, Angstel en Gein werden omgetoverd tot schitterende tuinen en parken bij deze zomerhuizen. Ook bij de zandafgraving in 's-Graveland werden buitenplaatsen gebouwd. Stad en platteland maakten dus gelijktijdig een enorme metamorfose door.

Deze route door de stad neemt u mee langs de mooie plekken die deze bijzondere vormen van verwevenheid tussen 'gracht' en 'groen' laten zien. De route sluit via de Amstel-Geinroute aan op de Vecht-route en de 's-Gravelandroute.

Start:

1 Centraal Station

Waar nu het Centraal station ligt, was eeuwen geleden de haven van Amsterdam. Hier mondde de Amstel uit in het IJ. Deze gunstige ligging was de reden dat mensen zich hier al in de 9de eeuw gingen vestigen. Zij legden rond 1270 een dam in de Amstel aan om zich te beschermen tegen het zeewater. De welvaart van de kleine nederzetting begon in de Late Middeleeuwen door de handel op de Oostzee in graan, hout en ijzer, de 'moedernegotie'. Het kapitaal dat met deze Oostzeevaart werd verdiend, werd weer geïnvesteerd in de scheepvaart naar landen rond de Middellandse Zee. In de Gouden Eeuw breidde de handel zich uit naar de walvisvaart en naar Oost- en West-Indië en groeide de haven van Amsterdam uit tot de belangrijkste van Europa. Met de toenemende rijkdom groeide de stad explosief. De bevolking nam toe van 30.000 (1570) tot 210.000 (eind 17^e eeuw).

Fiets vanaf het Centraal Station richting het Damrak en sla over de brug linksaf de Prins Hendrikkade op. U ziet rechts een deel van de oude binnenhaven van Amsterdam, waaraan de achtergevels van de huizen in de Warmoesstraat grenzen.

2 Damrak

Voor de demping in de 19de eeuw was het Damrak water: het rak (recht stuk van een rivier) naar de dam. Voorbij de Dam begint het Rokin. Ook dit was vroeger water: het Rak-in. De binnenhaven waar u nu op uitkijkt is het laatste stuk ongedempt Damrak. Gezien de ligging direct aan de haven, was deze plek bij handelaren zeer gewild om te wonen. De Warmoesstraat die grenst aan de binnenhaven was dan ook de duurste straat van Amsterdam, voordat de grachtengordel was aangelegd.

De grote zeeschepen meerden aan in de haven, waarna hun handel op kleinere schepen werd overgeladen die over het Damrak naar de Dam voeren. Bij de waag die daar tot 1808 stond werden goederen zoals graan, bier, wijn, turf, kolen en specerijen gewogen om te bepalen hoeveel belasting betaald moest worden. Aan de binnenhaven voor u is nog de gevel te zien van het Accijnshuis. Hier bepaalden accijnsmeesters de hoogte van de te betalen accijnzen (invoerrechten).

Sla over de brug rechtsaf de Nieuwe Brugsteeg in en vervolgens rechtsaf de Warmoesstraat in. Van nr 90 is onlangs ontdekt dat achter de 19de eeuwse gevel een huis uit 1485 schuil gaat. Hiermee is het het oudste huis van Amsterdam.

3 Warmoesstraat

De naam van deze straat komt van 'warmoezerijen' en verwijst naar de handel in groenten. De straat wemelt van de bijzondere huizen waar rijke kooplieden woonden, die na de aanleg van de Grachtengordel verhuisden naar de veel luxueuzere en ruimer opgezette Heren- of Keizersgracht en buitenplaatsen rondom de stad zouden bouwen. Hier woonde o.a. Hendrik Staets, die zou verhuizen naar Herengracht 460 (Het Staetshuis, we komen er later in de route langs).

Tot voor kort waren de beroemde koffie- en theewinkels Wijs & Zonen en Geels & Co nog in deze straat gevestigd. Zij verkochten al ruim 2 eeuwen thee en koffie, dat door de VOC schepen werd aangevoerd. Samen met specerijen waren dit grote bronnen van rijkdom voor veel handelaren.

Sla de vierde straat linksaf de Oudekerkspleinsteeg in en sla voor de kerk rechtsaf. De Oude kerk is het oudste gebouw van Amsterdam, in 1306 gewijd als Sint Nicolaaskerk. Gebouwd op de Wallen, letterlijk de oeverwallen van klei die door de Amstel opgeworpen waren en waar de grond dus stevig, hoog en droog was, in een verder moerassig veenweidegebied. Aangekomen op de Oudezijds Voorburgwal rechtsaf slaan. Op nr. 136 vindt u het voormalige woonhuis van Cornelis Tromp.

4 Oudezijds Voorburgwal 136

Het voormalige woonhuis van Cornelis Tromp, zoon van de legendarische admiraal Maarten Harpertz Tromp, heeft een functie gekregen die goed past in deze rosse buurt. Laat dit u er niet van weerhouden het uit hout gesneden deurstuk uit 1773 boven de entree te bewonderen. Het toont admiraal Tromp, gekleed in pantser. Rondom hem zijn een globe, zeekaart, zijn commandostaf en een kanon afgebeeld. Personeel reikt hem de helm aan. Ook de riemgesp en de diamantjes op het medaillon zijn goed zichtbaar. Het schip *de Gouden Leeuw* maakt haast slagzij om in de boog te passen. Tromp bezat in 's-Graveland de buitenplaats 'Syllisburg', later Trompenburg genoemd. Het is gebouwd in de vorm van een zeeschip en is omgeven door water. Zijn gasten kwamen hier vaak per trekschuit. Men stapte om naar 's-Graveland te gaan op aan de 's-Gravelandse Veer. Het deel tussen de Binnen Amstel en de Groenburgwal waar de boot vertrok heet nog steeds zo.

Sla bij de tweede brug links de Oude Hoogstraat in. Op nr. 24 ziet u een binnenhof: het Oost-Indisch Huis.

5 Oost-Indisch huis:

Dit pand was het hoofdkwartier van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Het is gebouwd in 1606 o.l.v. de bekende architect Hendrik De Keyser. De VOC, opgericht in 1602, was een samenwerkingsverband dat bestond uit voorcompagnieën, gelegenheidondernemingen die vanaf het einde van de 16de eeuw schepen uitrustten voor de vaart op Azië om kostbare specerijen te importeren. De VOC kreeg het alleenrecht handel te drijven in het gebied tussen Kaap Hoorn en Kaap de Goede Hoop. De organisatie bestond uit Kamers in zes Nederlandse steden: Amsterdam, Middelburg, Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuzen. Zeventien afgevaardigden uit deze kamers, de Heren XVII, vormden de directie. Het kapitaal van de VOC was in aandelen verdeeld, vandaar dat dit ook wel de eerste Naamloze vennootschap of Multinational ter wereld wordt genoemd. Veel VOC-bewindvoerders woonden aan de grachtengordel en bouwden buitenplaatsen rondom de stad. Zo woonde Joan Huydecoper aan de Herengracht en bouwde hij in 1628 Goudestein, de eerste buitenplaats aan de Vecht.

Aan het einde van de straat rechtsaf de Kloveniersburgwal opslaan. Ter hoogte van nr. 72 rechtsaf de Oude Mannenhuispoort in, in 1601 gebouwd als oude mannen – en vrouwengasthuis. Sinds 1880 maakt het onderdeel uit van de Universiteit van Amsterdam. Aan het einde van het steegje met 18de eeuwse winkelposten vol boeken linksaf slaan en de tweede gracht rechts op, de Oudezijds Voorburgwal. Bij nr. 197 rechtsaf de binnenplaats op.

6 the Grand:

In wat nu een luxueus hotel is, zetelde in de 17de eeuw een instantie die van groot belang was voor de ontwikkeling van de rijkdom en macht van Nederland: de Admiraliteit van Amsterdam. Deze was belast met de uitrusting van oorlogsvloten van Nederland in de periode dat de grachtengordel werd aangelegd. De voor de Vechtstreek belangrijke Joan Huydecoper, bouwheer van Goudestein in Maarssen, zat in de raad als bewindvoerder. Engel de Ruyter, de zoon van Michiel de Ruyter was er schout bij nacht en viceadmiraal en bewoonde 's zomers de buitenplaats Ruytervecht (nu Boom en Bosch, Breukelen). Het fronton boven de ingang bevat symbolen van oorlog, vrede, wereldzeeën, overwinning en rechtvaardigheid, verwijzend naar de taken van de Admiraliteit. In 1808 werd het pand stadhuis, nadat het stadhuis op de Dam was ingenomen als Koninklijk paleis door Lodewijk Napoleon. In 1998 verhuisde het stadhuis naar de huidige locatie aan de Amstel.

Bij de eerstkomende brug linksaf de Damstraat in. Deze komt uit op de Dam, met recht voor u het paleis op de Dam, het symbool voor de burgerlijke macht van de regenten en kooplieden in de Gouden Eeuw en daarmee tekenend voor de overgang van de middeleeuwse stad naar de nieuwe uitleg, de grachtengordel. Ook deze stadsuitbreiding was immers een 'burgerlijke' aangelegenheid.

7 Paleis op de Dam

In 1648 kreeg Jacob van Campen opdracht van het Amsterdamse stadsbestuur een nieuw stadhuis te ontwerpen dat de grandeur en de macht van de stad, het belangrijkste handelscentrum van de wereld, zou uitstralen. Dat jaar was de Vrede van Munster gesloten, die het einde van de 80-jarige oorlog betekende. Amsterdam was de machtigste stad binnen de Republiek. Van Campen was een beroemd architect die bouwde in de classicistische stijl van het oude Rome, een stad waaraan Amsterdam zich graag spiegelde. Het monumentale gebouw werd in een voor Nederland ongekende rijkdom uitgevoerd, met natuursteen (i.p.v. het veel goedkopere baksteen uit eigen land), en gedecoreerd door de beste beeldhouwers en schilders. Het stadhuis werd Koninklijk Paleis in 1808, toen Koning Lodewijk Napoleon hier zijn intrek in nam. De gevel herinnert sterk aan de vroegste ontwerpen van Van Campen, de **Coymanshuizen** aan de Herengracht en de buitenplaats **Huys ten Bosch** aan de Vecht in Maarssen.

Openingstijden: zie www.paleisamsterdam.nl

Binnenkijken: www.googleartproject.com

Loop rechts om het paleis, sla op de Nieuwezijds Voorburgwal linksaf en ga rechts de Raadhuisstraat in. Sla na de brug over het Singel rechtsaf de Herengracht op. Aan de overkant op nr. 162 (het zwarte huis) woonde vroeger Agnes Block. In de broeibakken op haar buitenplaats Vijverhof aan de Vecht kweekte zij als eerste in Nederland rond 1700 een ananas. Daarnaast valt een rijk bewerkte gevel op, in twee knikken gebouwd om de bocht in de straat te volgen.

8 Bartolottihuis, Herengracht 170-172

Dit huis is in 1618 gebouwd in opdracht van Willem van den Heuvel tot Beichlingen die zich later Bartolotti zou noemen naar zijn Italiaanse oom, van wie hij veel geld had geërfd. Hij was een van de rijkste Amsterdammers van zijn tijd en liet zijn stadspaleis dan ook bouwen door de beroemde Hendrik de Keyzer, die toen stadsarchitect van Amsterdam was. Deze ontwierp het huis in de decoratieve Hollandse renaissancestijl die toen op zijn hoogtepunt was. De stijl is herkenbaar aan de afwisseling van rode baksteen met natuurstenen detaillering, rolwerk ornamenten, pinakels en trapgevels. Vanaf 1630 zouden de meeste 'nieuwe rijken' bij de nieuwbouw van hun grachtenpand kiezen voor de veel modernere stijl van het strakke, symmetrische Hollands classicisme, dat vanuit Italië vanaf 1629 in Nederland geïntroduceerd werd. Deze stijl werd ook in de hofkringen populair (Huis ten Bosch, Mauritshuis). Door huizen en buitenplaatsen te bouwen in deze hofstijl, onderstreepten de kooplieden hun status en macht.

Vervolg de gracht tot nr 134.

9 D'Beeck, Herengracht 134

Herengracht 134 toont de naam D' Beeck op de voorgevel. Een mooi voorbeeld hoe de eigenaar wilde pronken met zijn familienaam op zijn grachtenpand. Zelfs in de calvinistische republiek ontwikkelde zich een cultuur waarin men niet wars was van uiterlijk vertoon. Juist het tegenovergestelde kwam steeds meer voor: wie rijk was, wilde dat laten zien, zowel in de stad als op de buitenplaats. Die rijkdom werd niet alleen getoond door de grootte of de decoratie van het huis, ook bij de door de aanwezigheid van siertuinen, hekken, tuinhuizen of theekeopels en tuinbeelden. Om de familienaam verder luister bij te zetten werd soms het huis naar zichzelf vernoemd. Op de gracht kwam dit minder vaak voor dan 'buiten'. Aan de Vecht herinneren Middenhoek, Nieuwerhoek of Ouderhoek aan de familie Van Hoeck, Beek & Hoff aan de familie Van Beeck en aan de Angstel verwijst de naam Valck en Heyning naar de eigenaars, het echtpaar Valckenier- van Heijningen.

In 2012 werd er nog gezwommen in de grachten, zelfs door koningin Maxima! Schoon genoeg om te drinken is het water echter niet. Dat was het nooit, het grachtenwater was al snel na de aanleg sterk vervuild en het drinkwater werd o.a. vanuit de Vecht aangevoerd.

10 Waterput : Vechtwater

Het grachtenwater was zwaar vervuild door huishoudens, industrietjes en riolen die loosden op de grachten. Er dreven dode dieren, slachtafval en rottende groenten dus het water stonk enorm. De stad was al op kilometers afstand te ruiken! Door het kleine verval tussen de grachten en de Amstel was de doorstroming minimaal, wat de situatie er niet beter op maakte. Het grachtenwater kon dus absoluut niet als drinkwater worden gebruikt. Hiervoor werd vaak regenwater gebruikt, maar dat was meestal van slechte kwaliteit door het lood in de goten en de kalk uit de metselspecie van de regenbakken. Het was regelmatig de bron van besmettelijke ziektes. Boringen naar schoon grondwater leverden niets op. Schoon water werd hoofdzakelijk vanuit de Vecht aangevoerd per schip. Het werd overgepompt op waterleggers, die op verschillende plaatsen lagen aangemeerd. Het was niet alleen voor de huishoudens, maar met name voor de bierbrouwerijen, de suikerbakkerijen en de ververijen. De hele 17de eeuw zijn er plannen bedacht om de aanvoer van dat schone Vechtwater te vergemakkelijken, door bv de aanleg van een kanaal, aquaduct of ondergronds riool. Geen van die plannen is ooit uitgevoerd. In 1888 kwam een leiding gereed met Vechtwater. Dit was niet schoon genoeg om te drinken, maar wel goed om te blussen of schoon te maken. Putdeksels met 'Duin rechts, Vecht links' herinneren nog aan die tijd.

Sla bij de tweede brug linksaf het water over, de Herenstraat in. Bij de Keizersgracht aangekomen linksaf slaan tot nr. 177.

11 Keizersgracht 177 De Coymanshuizen

Dit dubbele grachtenpand is in 1625 gebouwd naar ontwerp van Jacob van Campen. Het huis een van de vroegste voorbeelden van het Hollands Classicisme in Nederland, de belangrijkste architectuurstijl in de 17de eeuw waarin de vormentaal van de klassieke oudheid zo goed mogelijk werd gevolgd. De Italiaanse architecten Palladio en Scamozzi waren hiervoor de belangrijkste inspiratiebronnen. Van Campen introduceerde deze stijl in Nederland, nadat hij in Italië met het werk van deze architecten had kennisgemaakt. Zijn eerste opdrachtgevers na terugkeer uit Italië waren twee schatrijke koopmanszonen, de broers Johan en Balthasar Coymans. Zij lieten twee woonhuizen ontwerpen met een gemeenschappelijke voorgevel. Er woonden wel 20 mensen in dit immens grote huis, waar ook de handelsfirma kantoor hield. Hun zus Constantia trouwde in 1627 met Pieter Belten, die op zijn beurt Van Campen een ontwerp liet maken voor zijn buitenplaats aan de Vecht: **Huys ten Bosch** in Maarssen.

Sla rechtsaf de brug over en dan meteen linksaf, de overzijde van de Keizersgracht op. Steek de Raadhuisstraat over.

Bij de tweede brug linksaf slaan, de Wolvenstraat in. Bij de volgende gracht, de Herengracht, rechtsaf slaan.

12 Herengracht 368 Cromhouthuizen/Bijbels Museum

Dit schitterende dubbele grachtenpand is in 1662 gebouwd in opdracht van de vermogende koopman Jacobus Cromhout. Om elke voorbijganger duidelijk te maken dat hij de trotse eigenaar van dit pand was, is boven de voordeur een gevelsteen met een krom stuk hout aangebracht. Hoezo pronken?! Het huis was ontworpen door de beroemde architect Philips Vingboons in Hollands classicistische stijl. Het interieur is schitterend gedecoreerd door stucwerker Ignatius van Logteren. Zowel Vingboons als Van Logteren werkten voor de meest vooraanstaande kooplieden en regenten. Zij werden ook ingezet bij de bouw en decoratie van de buitenplaatsen van deze opdrachtgevers. Zo bouwde Vingboons de Vechtbuitens Goudestein, Vechtvliet en Gansenhoef en is Nieuwerhoek in Loenen geheel gedecoreerd met fraai Van Logteren-stucwerk. Sinds 1975 is het Bijbels Museum hier gehuisvest. Een absolute aanrader, niet alleen om de collectie, maar ook om het fraaie interieur, de plafondschilderingen van Jacob de Wit, het trapenhuis en de twee 17de eeuwse keukens, de best bewaarde van Nederland.

Vervolg de gracht. Op nr. 384 bevindt zich het Grachtenmuseum, waar u een uitstekend beeld krijgt van de aanleg en ontwikkeling van de grachtengordel.

13 Herengracht 384 Het Grachtenhuismuseum.

De aanleg van de grachtengordel is niet zonder slag of stoot voor elkaar gekomen. Dat uitbreiding van de stad noodzakelijk was, daar was men het wel over eens. Maar hoe? Er waren zoveel aspecten om rekening mee te houden. Militaire (goed verdedigbaar), waterhuishoudkundige, technische, praktische... Museum Het Grachtenhuis licht met multimediale middelen het interessante proces van de totstandkoming van de grachtengordel toe. Een aanrader! (www.hetgrachtenhuis.nl) De aanleg van dit unieke staaltje stadsplanning staat in nauw verband met de ontwikkeling van de buitenplaatsen in de Gooi- en Vechtstreek. Het zand waarmee de drassige veenbodem werd gedempt werd aangevoerd vanuit 's-Graveland. Bakstenen en dakpannen werden gebakken aan de Vecht. Hier groef men immers de klei op uit de oeverwal en stookte ovens op de in het achterland gegraven turf. De transportweg naar de stad, de Vecht, lag voor de deur. Kooplieden investeerden al snel in deze lucratieve fabriekjes en bouwden hier al of niet een huis bij. Zo ontstonden de eerste buitenplaatsen aan de Vecht.

Bij de volgende brug linksaf slaan, het Koningsplein op. Voor het water linksaf het Singel op tot nr 452.

14 Singel 452, Doopsgezinde Singelkerk 'bij Het Lam'

Wat er uit ziet als een gewoon woonhuis, is in feite eeuwenlang een schuilkerk geweest van de Doopsgezinden, gebouwd in 1639. Openlijke kerkdiensten van Doopsgezinden en katholieken waren na de reformatie niet toegestaan, maar het tolerante Amsterdam gedoogde oogluikend bijeenkomsten in dergelijke schuilkerken. Doopsgezinden (net als Joden) mochten niet toetreden tot het stadsbestuur maar waren –vaak met succes- werkzaam in de handel. Sommigen verdienden hiermee gigantische vermogens en werden een zeer belangrijke economische factor in de groeiende welvaart in de Gouden Eeuw. Gezien hun positie als 'tweederangs' burger zonder volledige burgerrechten een vrij uitzonderlijke situatie! Om hun sociale status te vergroten bouwden zij aan m.n. de Gouden Bocht en langs de Vecht en het Gein de meest schitterende (buiten)huizen. Een ander woord voor Doopsgezinden is Mennisten, naar de kerkhervormer Menno Simons. De Gouden Bocht en een deel van de Vecht en het Gein werden dan ook beide Mennistenhemel genoemd, naar het grote aantal doopsgezinden dat hier woonde.

Keer terug naar het Koningsplein, sla rechtsaf en sla over de brug linksaf de Herengracht op. Nr 438 is gebouwd door de schatrijke bankier Andries Pels, die in Nieuwersluis de buitenplaats Vreedenhoff met zijn beroemde rococo hek zou bouwen. Nr. 475 aan de overkant is een mooi voorbeeld van een door een Doopsgezinde gebouwd grachtenpand.

15 Herengracht 475- huis De Neufville

Een voorgevel van zandsteen (kostbaar, want geïmporteerd), een hoge dubbele trap die naar de voordeur leidt, een ongekend rijk bewerkt stucinterieur door Jan van Logteren, behangselschilderingen door de bekende schilder Isaac de Moucheron, plafondschilderingen van Jacob de Wit.... Het zijn enkele elementen van dit huis -in 1730 door de doopsgezinde De Neufville naar de huidige staat aangepast- die duiden op het pronken van de bouwheer en het uitstralen van status en representatie. Want dat was waar het om draaide in de Gouden Bocht. Ook Herengracht 476 was verbouwd door een De Neufville. Op dit huis pronken pontificaal de alliantiewapens van het echtpaar De Neufville en Van Lennep in de attiek. De huizen aan deze gracht werden niet meer gebruikt als opslag, zoals dat wel het geval is bij de vroege delen van de grachtengordel. Hier waren wonen en werken –heel modern!- duidelijk gescheiden.

Vervolg de gracht tot nr. 460.

16 Herengracht 460 Het Staetshuis

Dit huis is gebouwd door Hendrik Staets, die vanuit de Warmoesstraat hier naar toe verhuisde. De huidige vorm is later pas tot stand gekomen. Staets was een schatrijke koopman wiens rijkdom deels op niet geheel eerlijke wijze werd verdiend: hij kocht met voorkennis voor een prikkie grond rondom de middeleeuwse stad op, die hij met grote winst verkocht toen die grond opgekocht moesten worden voor de aanleg van de grachtengordel. Een andere, nu als 'duister' beschouwde bron van zijn rijkdom was zijn functie binnen de West Indische Compagnie, die zich met name op de slavenhandel richtte. Staets had als lucratieve bijverdienste het ossenweiden. Hij bezat twee hofsteden aan het Gein, waaronder Geinrust, dat in zijn latere vorm maar liefst 13 keer door Mondriaan vastgelegd zou worden. Dit ossenweiden was voor meerdere kooplieden of bewindvoerders van de VOC en WIC een reden om te investeren in boerderijen met veel grond aan de rivieren ten zuidoosten van de stad.

17 Gouden Bocht

Dit deel van de Herengracht wordt ook wel de Gouden Bocht genoemd, omdat hier de breedste en rijkst uitgevoerde huizen van de grachtengordel staan. Het ontwerp uit 1609 voor de hoognodige stadsuitleg ging niet uit van bestaande situaties als al bestaande bebouwing of slotenpatronen. Dit in tegenstelling tot de Jordaan, de wijk voor arbeiders en industrietjes. Voor de grachtengordel werd grond onteigend, bebouwing gesloopt en een geheel nieuw, planmatig ontwerp toegepast. Stadsarchitect Daniel Stalpaert ontwierp het plan van drie concentrische grachten die als een hoefijzer om het middeleeuwse centrum liggen. Het ontwerp is in twee fasen uitgevoerd; van het IJ tot aan de Leidsegracht van 1612, vanaf de Leidsegracht tot aan de Amstel vanaf 1662. De grond werd in vastgestelde kavels van 7 tot 8,5 meter breed uitgegeven. In deze vierde uitleg lagen de grachten iets verder van elkaar en kon men ervoor kiezen om twee kavels naast elkaar te bouwen en dus dubbel zo brede huizen te bouwen.

Steek de drukke Vijzelstraat over. Aan de overkant van de gracht is nr. 539 te zien.

18 Herengracht 539, woonhuis Nicolaas Pancras,

Nicolaas Pancras was een belangrijk man. Hij was o.a. meerdere keren burgemeester van Amsterdam en behoorde tot de Heren XVII, de directie van de VOC. Hij kocht in 1662 twee boerderijen aan de Amstel en bouwde op deze plek zijn buitenplaats Westeramstel. Net als bij vele andere kooplieden en regenten het geval was, was de buitenplaats mede bedoeld voor een lucratieve bijverdienste: ossenweiderij. Ossen werden in kuddes vanuit Denemarken en Sleeswijk Holstein naar Nederland vervoerd, waar zij sterk vermagerd aankwamen. Op de grazige weiden aan de oevers van de Amstel, de Angstel, het Gein of de Vecht konden zij zich weer volvreten waarna zij met forse winst werden verkocht. In een tijd van een sterk groeiende bevolking was er immers een grote behoefte aan vlees. Het platteland rond de stad leverde nog veel meer levensmiddelen zoals kaas, melk, groente en fruit en zelfs drinkwater, dat eeuwenlang vanuit de Vecht naar de binnenstad werd aangevoerd.

*Bezoek zeker even het tassenmuseum Hendrikje, naast dit huis gelegen. Een prachtig grachtenpand met een verrassend en boeiende collectie tassen door de eeuwen heen.
Sla voor de brug rechtsaf de Reguliersgracht op en vervolgens rechtsaf de Keizersgracht op tot nr. 633.*

19 Keizersgracht 633: Geelvinck Hinlophenuis

De ingang van dit bijzondere grachtenmuseum bevindt zich aan de Keizersgracht. Door de diepte tuin loopt men naar het met stijlkamers ingerichte huis aan de Herengracht. De tuinen van de huizen tussen de Heren- en de Keizersgracht worden keurtuinen genoemd, omdat het stadsbestuur d.m.v. een keur (regel) o.a. bepaalde dat er tussen het tuinhuis en de woning niet mocht worden gebouwd. Door deze regels zijn de tuinen vandaag de dag nog gespaard gebleven. Aanvankelijk hadden de tuinen gedeeltelijk een nutsfunctie met een moestuingedeelte, fruitbomen en een bleekveld. De rest van de tuin werd aangelegd in de modieuze barokstijl, al of niet met bloemperken met kostbare tulpen. Ondanks de rust die de tuin bood zochten de kooplieden frisse lucht en ruimte buiten de stad. De warme zomers brachten stof, lawaai en de immense stank van de grachten. Een buitenplaats met grote tuin bood dan meer soelaas dan de stadstuin!

www.geelvinck.nl

Bij de Vijzelstraat linksaf het water over en direct weer links de Keizersgracht op tot nr. 672

20 Keizersgracht 672 Museum Van Loon

Dit prachtige museum biedt een mooie kijk op het regentenleven in de 18de eeuw aan de gracht. Hoe fraai dit huis ook was, ook de eigenaren van dit pand vertrokken in de zomer naar hun buitenplaats. De familie bezat er vele! Ieder jaar verhuisde de inboedel 's zomers naar de buitenplaats en in de winter weer terug naar het grachtenhuis. Van oudsher vormden buitenplaatsen een goede beleving (boerderij, fabriekje). Daarnaast was de representatieve functie van een buitenplaats erg belangrijk. Men genoot van het buitenleven, ontving gasten, bedreef politiek of smeedde er huwelijken. Zo verdeelde men het jaar tussen stad en land, tussen 'negotie' (handel) en 'otie' (ontspanning). In de Gouden Bochten route rond 's-Graveland komt u diverse buitens van de familie Van Loon tegen. De familie bezat vele rijtuigen om de reis naar de buitenplaats te maken en om ter plekke mooie tochtjes te maken. De rijtuigen zijn tentoongesteld in het onlangs gerestaureerde koetshuis achterin de tuin van het grachtenpand.

www.museumvanloon.nl

Bij de tweede brug linksaf de Utrechtsestraat inslaan. Bij de volgende gracht, de Herengracht, over de brug rechtsaf. Op Herengracht 605 vindt u museum Willet Holthuysen.

21 Herengracht 605 Museum Willet Holthuysen:

In dit fraaie museum beleeft u hoe rijke Amsterdammers woonden in de 18de eeuw. Kamers ingericht met kunst, antieke meubelen en rijke stoffering vertellen over de smaak en verzameldrift van de eigenaren. Tegenover de rijkdom van 'upstairs' staat het bediendenleven 'downstairs'. De keuken en de bijkeuken in het souterrain geven een goed beeld van de dagelijkse werkzaamheden van het personeel. Hier werd voedsel verwerkt dat vaak afkomstig was van de boerderijen bij de buitenplaatsen. Verse groenten, fruit, vlees en zuivel werden per boot aangevoerd vanuit het omringende platteland. Net als het drinkwater of de turf om de kachels te stoken, beide per schuit vanaf de Vecht aangevoerd. Een andere band met het platteland was de was: alle lakens, tafellinnen en kleding werd jaarlijks buiten de stad gewassen, daar waar schoon water voorhanden was. Met name in 's-Graveland deden tientallen wasserijen de was voor de grachtengordel!

www.willetholthuysen.nl

Bij de Amstel aangekomen rechtsaf tot de Magere brug. Rechts liggen de Amstelsluizen.

22 Amstelsluizen

Deze sluisen zijn in 1673 aangelegd naar een ontwerp van de jurist en wiskundige Joan Hudde (1628-174), schepen en maar liefst 19 keer burgemeester van Amsterdam. Hij maakte zich o.a. sterk voor de verbetering van de waterkwaliteit in de grachten. De fraaie stad stonk al van kilometers afstand door zwaar vervuild grachtenwater. Zo erg, dat Amsterdam ook wel gekenmerkt werd als 'een schone maagd met stinkende adem'. Men ging het getij van het IJ gebruiken om het water te verversen. Via de zeesluizen kwam bij vloed het IJwater binnen, bij eb stroomde het –met het vervuilde grachtenwater- terug. Door de Amstelsluizen kon voorkomen worden dat zout water uit het IJ in de Amstel zou stromen. Ook kon door de sluisen het waterniveau van de grachten op een peil gehouden worden waardoor zij indien nodig als waterberging konden dienen.

Aan de overkant van het water is de Hermitage te zien, gebouwd als oude mannenhuis. Goed te zien is dat de voortzetting van de grachtengordel voorbij de Amstel veel minder woonhuizen telt, maar veel meer grote instellingen. Dit kwam omdat in de bouwtijd van deze kavels de economie was teruggelopen en minder particulieren een grachtenpand konden bouwen.

Hier kunt u kiezen voor het vervolg van de route door Amsterdam of voor de lange route richting de Amstel/het Gein en de Vecht.

Voor de Amstel/Geinroute: Ga de Magere brug over en sla rechtsaf. Zie verder: Amstel-Geinroute op www.zichtopdevechtstreek.nl

Voor het vervolg van de route door Amsterdam: Ga de Magere brug over en sla linksaf de Amstel op. Voorbij de Hermitage rechtsaf slaan de Nieuwe Herengracht op. Steek de Weesperstraat over en hou links aan. Over de brug ligt rechts de Hortus Botanicus.

23 Hortus Botanicus

De VOC schepen die vanaf 1602 de wereldzeeën bevoeren brachten niet alleen specerijen of porselein mee, maar ook exotische en geneeskrachtige zaden en gewassen. Universiteiten stichtten tuinen met kassen om deze voor onderzoek op te kweken. Al in 1638 bezat Amsterdam zo'n Hortus, maar die moest met de uitleg van de stad uitwijken naar de huidige locatie. Hier werd de Hortus Botanicus in 1682 opgericht door Jean Commelin en Joan Huydecoper van Maarsseveen. Door internationale ruil, schenkingen en uitwisseling kwam de Hortus in het bezit van gewassen als tulpen, hyacinten, olijfbomen, asperges, stokrozen of ananassen. Huydecoper kweekte op zijn buitenplaats Goudestein in Maarssen zelf meloenen en taxussen. Aan de Vecht hadden meer buitenplaatseigenaren het kweken van zeldzame en uitheemse bloemen en planten als hobby. Zo bezaten Agnes Block en Magdalena Poulle op hun buitenplaatsen Vijverhof en Gunterstein broeibakken. Block schonk ook uitheemse gewassen aan de Hortus.

Blijf langs het water fietsen, langs de kas van de Hortus en sla de eerste links en over de brug direct weer links. Neem de eerste rechts: het Jonas Daniel Meyerplein. U staat voor de Portugese synagoge. Aan de overkant van het plein ziet vier Hoogduitse synagogen die zijn samengevoegd tot het Joods Historisch Museum.

24 Meester Visserplein 3: de Portugese Synagoge:

Vanaf eind 16de eeuw vluchtten veel Joden naar het als tolerant bekend staande Amsterdam. Zij vestigden zich rond de Jodenbreestraat, die toen aan de rand van de stad lang. Dit zou tot WO II de Jodenbuurt van Amsterdam blijven. Midden in de wijk werden tussen 1670 en 1675 de synagogen gebouwd die op dit plein te zien zijn. Niet alleen in de stad clusterden de Joden samen, ook in het buitengebied -de Vecht, het Gein of de Angstel- zetten de sociale netwerken zich voort. Hier kochten zij met hun in de handel verdiende vermogens buitenplaatsen, met name aan het Gein en in Maarssen, vlak bij Utrecht. In deze stad mochten zij immers wel werken maar niet wonen. Rond 1750 was de Maarssense bevolking voor 80 % Joods. Dit bracht een heel joodse 'infrastructuur' met zich mee van personeel, koscher eten, een begraafplaats en synagoge, waardoor het ook voor de Joden uit Amsterdam aantrekkelijk was om Maarssen als locatie voor hun buitenplaats te kiezen.

Vervolg het Meester Visserplein met de bocht mee naar rechts en sla de eerste linksaf, de Jodenbreestraat. Voorbij het Rembrandthuis op nr. 4 over het water linksaf slaan en meteen rechts de Raamgracht op. Voor de brug rechts de Kloveniersburgwal op tot nr. 29.

25 Kloveniersburgwal 298: het Trippenhuus:

In 1655 gaven de broers Louys en Hendrik Trip opdracht aan Justus Vingboons dit dubbele huis te ontwerpen met een gedeelde voorgevel, zodat het huis nog imposanter leek dan het al was. De decoratie (schoorstenen in de vorm van kanonslopen, lauwertakken, geweren) verwijzen naar de functie van de opdrachtgevers. De familie Trip had namelijk zijn fortuin verdiend in de wapenhandel en -industrie. Samen met de aan hen gelieerde familie De Geer bezaten zij ijzermijnen en gieterijen in Zweden en beheersten zij het hele productieproces van wapens, zeer lucratief in een eeuw waarin Nederland constant in oorlog was. Het huis doet sterk denken aan de Coymanshuizen die u eerder op de route tegenkwam, een ontwerp van Jacob van Campen uit 1629. De opdrachtgevers daarvan waren beide getrouwd met een meisjes Trip. De bouwheer van de buitenplaats Vreedenhoff in Nieuwersluis, Pieter Trip, liet in 1749 het grootste ijzeren hekwerk maken van de Vechtstreek. Wellicht was dit een visitekaartje voor de ijzerhandel van zijn familie..?

*U komt nu op de Nieuwmarkt. Loop rechts om de Waag en sla rechts de Zeedijk in. Voor een -zeer aan te raden- bezoek aan schuilkerk **Onze Lieve Heer op Solder**, sla linksaf de Korte Niezel in en over de brug rechtsaf de Oudezijds Voorburgwal op naar nr. 40. Vervolg anders de Zeedijk. Deze eindigt bij het Damrak, uw punt van vertrek.*

Fietsverhuur vlakbij CS

Fietsverhuur NS
Fietsenstalling Centraal Station
www.ns.nl

Amsterbike
Piet Heinkade 11
020 419 9063
www.amsterbike.nl

Rentabike
Damstraat 20
020 625 5029

Ga voor meer informatie en andere routes naar www.zichtopdevechtstreek.nl